ALEKSANDRAS STULGINSKIS UNIVERSITY
BUSINESS AND RURAL DEVELOPMENT MANAGEMENT INSTITUTE

PROGNOSTICATION AND PLANNING OF ECONOMIC DEVELOPMENT: MICROECONOMIC AND MACROECONOMIC LEVELS

Volume 1

Multi-authored monograph
edited by J. Žukovskis, K. Shaposhnykov

Kaunas, Lithuania
2019

UDC 340.34+338.2
P93

Recommended for publication
by the Academic Council of Aleksandras Stulginskis University

Recommended for publication
by the Academic Council of SSI "Institute for the Education Content Modernization"
of the Ministry of Education and Science of Ukraine (Minutes No. 10 on 18.12.2019)

Reviewers:
Paweł Dziekański – Doctor of Economic Sciences, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland.
Natia Gogolauri – Professor, Dr. of Economics, Head of Quality Assurance, New Higher Education Institute (NEWUNI), Georgia.

Editorial Board of the multi-authored monograph:
Jan Žukovskis – Associate Professor, Dr. of Economics, Head of Business and Rural Development Management Institute, Aleksandras Stulginskis University, Kaunas, Lithuania.
Andrzej Pawlik – Dr. hab., Professor Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, State University of Jan Kochanowski, Poland.
Olga Chwiej – Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland.
Kostiantyn Shaposhnykov – Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine.
Vilma Atkociuniene – Professor, Dr. of Economics, Business and Rural Development Management Institute, Aleksandras Stulginskis University, Kaunas, Lithuania.
Martina Diesener – Professor, Dr. of Economics, Faculty of Economics and Management Science, Leipzig University, Germany.
Hélder Ferreira Vasconcelos – Professor, Dr. of Economics, NOVA School of Business and Economics, Lisbon, Portugal.
Xavier Martinez-Giralt – Professor, Ph.D, Dr of Economy, Dean at Departament d'Economia i d'Història Econòmica at the Universitat Autònoma de Barcelona, Spaine.
Yuriy Safonov – Doctor of Economics, Professor, Deputy Director of the State Scientific Institution "Institute for the Modernization of the Content of Education".

The authors of articles usually express their own opinion, which is not always comply with the editorial Board's opinion. The content of the articles is the responsibility of their authors.

Prognostication and planning of economic development: microeconomic and macroeconomic levels. – Multi-authored monograph. – Vol. 1. – Lithuania: Publishing House "Baltija Publishing", 2019. – 420 p.

ISBN 978-9934-588-30-3 © Aleksandras Stulginskis University, 2019

MOST WIEDZY

CONTENTS

1. FORECASTING AND PLANNING OF NATIONAL ECONOMY DEVELOPMENT

Babachenko M. V., Golubkova I. I., Frasynyuk T. A.
FERRY TRANSPORTATION AS SYSTEM OF DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF UKRAINE'S MARINE TRANSPORT UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION 1

Batchenko L. V., Honchar L. O.
CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF STATE STRATEGIES FOR MANAGEMENT OF CHANGE IN THE SERVICES AND INDUSTRY OF THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS 15

Гаруст Ю. В., Миргород-Карпова В. В.
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ НАД МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ 33

Golovnya O. M.
MODEL OF ECONOMIC POLICY OF THE STATE IN THE CONCEPT OF SOCIALLY ORIENTED NATIONAL ECONOMY 46

Гудзь О. Є., Прокопенко Н. С.
СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 61

Жук О. І., Томашевська А. В.
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ 76

Zaika S. O., Kuskova S. V., Hridin O. V.
THE EVOLUTION AND BASIC CONCEPTS OF STRATEGIC MANAGEMENT IN THE AGRARIAN SECTOR OF NATIONAL ECONOMY 92

Koliada Yu. V., Kravchenko V. G., Kravchenko T. V.
EVOLUTION SCENARIOS OF NONLINEAR ECONOMY BASED ON DYNAMIC MODELS 107

Луговенко Н. В.
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ БАНКАМИ 122

Malinoshevska K. I.
MARKETING STRATEGIES: FORMATION AND IMPLEMENTATION 137

Нікола С. О.
ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ США У СУЧАСНИХ УМОВАХ 150

Перепелица М. А.
ПРИМЕНЕНИЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА ПРИ ПРОГНОЗИРОВАНИИ ПУТЕЙ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ 166

Рижкова Г. А., Різун Н. О., Павлишин І. Р.
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ ВИПУСКНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ 182

Танащук К. О., Загребнюк В. І.
ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 197

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

Рижкова Г. А.
кандидат економічних наук
Університету імені Альфреда Нобеля
Різун Н. О.
кандидат технічних наук
Гданської політехніки
Павлишин І. Р.
кандидат економічних наук
Політехніки Познаньської

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ ВИПУСКНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація

У зв'язку зі зниженням загального рівня зайнятості та з огляду на кризові явища в українській економіці актуальною залишається проблема працевлаштування молоді. Спільність проблеми зайнятості випускників вишів як в Україні, так і в Європі дала змогу провести міжнародне дослідження, щоб виявити основні причини її виникнення. Результати досліджень підтвердили гіпотезу авторів. В її основі лежить комплекс причин, що пов'язані як зі специфічними, так і загальними складними умовами сьогодення. Серед найбільш значущих, на думку авторів, – недостатня професійна орієнтованість і невисока обізнаність про майбутню професію, недосконалість освітніх програм і системи освіти у цілому і, як наслідок, низька адаптація випускників на ринку праці. Тому метою даного дослідження є виявлення основних причин виникнення проблем зайнятості випускників навчальних закладів в Україні, співставлення їх із ситуацією в освіті Польщі та Німеччини на прикладі чотирьох університетів. Отримані дані в сукупності з результатами вивчення ставлення до питань під час опитування дали змогу сформулювати загальні проблеми, які виникають на етапах вибору професії та навчання і, як наслідок, призводять до проблем працевлаштування молоді в Україні та Європі у цілому.

Вступ

Глобальна економічна криза стала найсерйознішим викликом для економік багатьох країн Європи та всього світу. Спочатку криза виникла на ринках нерухомості США в 2007 р. і вже із середини 2008 р. торкнулася більшості європейських країн. Ця економічна криза, нерозривно пов'язана з політикою зайнятості і соціальними витратами, особливо сильно вдарила по молоді більшості країн. Окрім того, вона по-різному торкнулася країн Європи, з різною інтенсивністю і на різних

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

етапах, тому що всі країни мають великі відмінності у виробничій структурі, інституційних умовах і способах побудови і функціонування соціальної політики.

В Україні за часи незалежності відбулися значні зміни, які призвели до суттєвої розбалансованості в державній політиці зайнятості молоді та її працевлаштування. Існує декілька джерел сучасних проблем зайнятості молоді: відсутність професійних стандартів освіти; нерозвинена система професійної орієнтації; низький рівень зв'язків сучасної освіти з бізнесом та ін. [1].

Досвід останніх двадцяти років показує, що українська професійна школа важко адаптується до ринкових відносин, відстаючи за змістом і темпами розвитку потреб сучасної економіки. Ця обставина зумовлює поглиблення істотного протиріччя між ринковою потребою у кваліфікованих кадрах технічних працівників і фахівців нового типу і невідповідністю кваліфікаційної структури випускників освітніх установ вимогам сучасного ринку праці.

У попередньому дослідженні Unemployment of young people in Ukraine as a result of problems of the educational system було визначено ключові чинники, які впливають на рівень зайнятості серед молоді в Україні [1]:

– із боку державних інститутів – відсутність участі в регулюванні проблем зайнятості молоді. Насамперед це відноситься до питань стандартизації професій; регулювання відносин між бізнесом і навчальними закладами; створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та стимулювання розвитку дрібного і середнього бізнесу;

– із боку бізнесу – пасивність щодо формування кадрового потенціалу; низький рівень взаємодії з навчальними закладами в питаннях формування вимог до професійної підготовки студентів;

– із боку навчальних закладів – відсутність ініціативи до вдосконалення освітніх програм відповідно до вимог ринку праці; низький рівень взаємодії з бізнесом на всіх етапах навчання (від формування навчальних програм до професійної спеціалізації і формування практичних навичок студентів).

Розділ 1. Завдання та метод дослідження проблем зайнятості випускників

У розвиток досліджуваної теми нами були виявлені основні причини ситуації, що склалася:

– недостатня інформованість про тенденції на ринку праці;

– невідповідність отриманої спеціальності потребам ринку праці;

– орієнтація випускників на зайнятість у невиробничій сфері з установкою на високу зарплату;

– недостатній рівень кваліфікації випускників навчальних закладів;

– низький рівень якості професійних освітніх послуг;

MOST WIEDZY ostwiedzy.pl

– слабка орієнтованість системи освіти на потреби бізнесу.

Таким чином, структурний дисбаланс попиту і пропозиції на ринку праці призводить до того, що здобувачі робочих місць не мають професійних якостей, необхідних роботодавцям. У результаті близько 80% вакансій, заявлених до служби зайнятості, – це робочі і технічні спеціальності. При цьому в загальній чисельності громадян, зареєстрованих у службі зайнятості з метою пошуку роботи, майже 60% – фахівці з вищою освітою. У цілому по країні попит на робочі і технічні спеціальності в два рази перевищує попит на фахівців із вищою освітою. Виникає суттєва проблема надлишку працівників в одних секторах економіки за гострого дефіциту в інших.

Можливість навчатися дистанційно без вікових і географічних обмежень (неформальна освіта), готовність до подальшого самостійного самовдосконалення і розвитку – усе це підштовхнуло до моніторингу настроїв серед молоді не тільки в Україні. Сучасна й якісна підготовка фахівців для різних галузей – один з основних запитів суспільства і важливий виклик сучасності. Серед основних проблем вищої школи України – проблема узгодження добровільного вибору абітурієнтів та академічної здатності університетів, недостатній рівень практичної компетентності випускників і, нарешті, відсутність постійної взаємодії системи освіти з ринком праці. Актуальність поставлених питань стабільна протягом останніх трьох-п’яти років.

Для дослідження орієнтації молоді у сфері освіти у зв’язку з якістю освіти та проблемами, які постають перед молодою людиною після закінчення школи та в період отримання вищої освіти, слід виокремити такі ключові аспекти:

1. Вибір майбутньої професії в умовах недосконалої професійної орієнтації та вищого навчального закладу за значної кількості вишів з однаковою пропозицією спеціальностей.
2. Ставлення студентів до навчальних програм та рівня отримуваних ними знань.
3. Неможливість чіткого визначення з працевлаштуванням після закінчення вищого навчального закладу.

Завдання вивчення означених аспектів стало основою для проведення опитування в рамках міжнародного дослідження за проєктом «Проблеми працевлаштування випускників вищих навчальних закладів».

Авторами проведено дослідження про взаємозв'язок вибору професії з подальшим працевлаштуванням. Методична підтримка здійснювалася українською стороною, яка виступила ініціатором у вивченні поставленої проблеми.

Різні академічні можливості представлених університетів не завадили дослідити актуальні питання, що пов'язані з можливістю працевлаштування за фахом, рівнем заробітної плати, можливістю праці за кордоном і т. д. Водночас амбіціозність молоді представлених країн,

MOST WIEDZY ostwiedzy.pl

розуміння залежності рівня життя від отриманої освіти і бажання жити краще сформували розвинену інфраструктуру вищої освіти у кожної з країн. Так, в Україні в 2017–2018 рр. налічувалося 661 ВНЗ із чисельністю 1 538,6 тис студентів [3]. У Польщі існують 457 навчальних закладів, що дають вищу освіту. Всього у вишах Польщі навчаються приблизно 2 млн студентів [10]. Німецька система вищої освіти відрізняється різноманіттям типів вишів. Усього в Німеччині 250 ВНЗ, із них 103 університети і 176 вишів прикладних наук, а студентами є 2 867,5 тис осіб [3].

Головним завданням вищої школи у кожної з країн є підготовка молодого покоління до викликів сьогодення. Вивчення його думки щодо потреби у вищій освіті допомагає адаптувати діяльність професійних ВНЗ до нових соціальних умов.

Таким чином, концепція дослідження «Проблеми працевлаштування випускників навчальних закладів» полягала у такому:

1. визначити взаємозв'язок між обізнаністю про професію та вибраними навчальними закладами;

2. визначити взаємозв'язок між сприйняттям майбутньої професії та здобутими знаннями;

3. визначити співвідношення між отримуваною освітою та перспективою працевлаштування.

Метод дослідження. Дослідження проводилося шляхом анкетного опитування цільової аудиторії. Теми питань, що вивчалися в анкеті, були підібрані так, щоб вони розкривали концепцію дослідження. На рис. 1 наведено модель дослідження. Послідовність запитань, що вивчалися, визначено логікою цієї моделі.

Алгоритм дослідження становили такі етапи: попередній аналіз для визначення моделі дослідження та структури анкети, безпосередньо опитування й обробка та інтерпретація результатів на заключному етапі.

Анкета, яка була пропонована респондентам, містила чотири розділи. Перший розділ містив демографічну інформацію. Другий розділ був присвячений питанням процесу вибору майбутньої професії. Третій розділ містив у собі питання щодо отримуваних знань та навичок. Останній, четвертий, розділ був присвячений вивченню питань майбутнього працевлаштування.

Як цільова вибірка були взяті студенти з першого по шостий роки навчання.

Під час польової частини дослідження в період 2016–2017 рр. паралельно було проведено опитування студентів чотирьох європейських університетів: України (Університет імені Альфреда Нобеля), Польщі (Познаньська і Гданська політехніки) і Німеччини (Бранденбурзький університет прикладних наук).

Анкета була видана у двох повністю ідентичних варіантах: українською мовою для українських студентів та англійською – для

MOST WIEDZY ostwiedzy.pl

студентів з європейських країн. Окрім того, англомовний варіант анкети був розміщений на Інтернет-ресурсах у вільному доступі. Усі студенти вказаних навчальних закладів, які виявили інтерес до досліджуваної теми, мали змогу долучитися до участі в опитуванні.

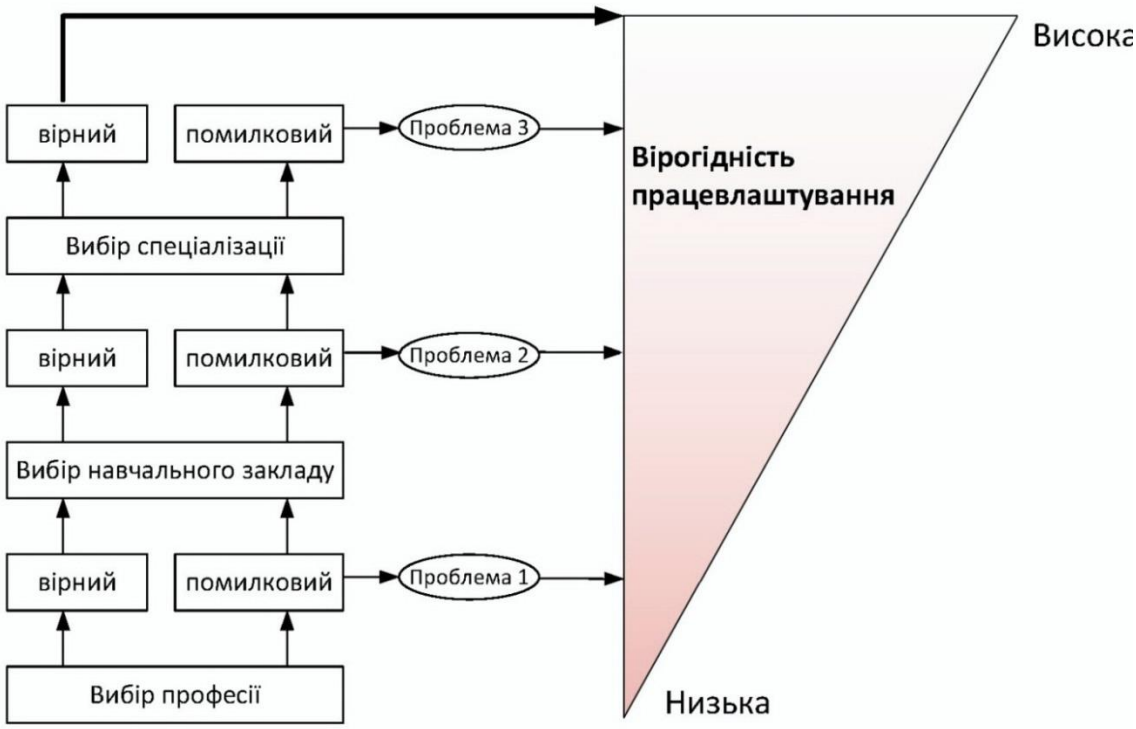

Рис. 1. Модель дослідження

Усього було отримано 920 заповнених паперових та електронних анкет. Після попередньої обробки з розгляду було вилучено 119 анкет, які не відповідали вимогам вибірки, а саме анкети, які були заповнені особами, котрі не навчалися у навчальних закладах, що брали участь у дослідженні. Також були вилучені анкети, що мали помилки заповнення.

Усього до обробки було прийнято 801 анкету, у тому числі:

- Україна (Університет імені Альфреда Нобеля) – 213 анкет;
- Польща (Познаньська і Гданська політехніки) – 435 анкет;
- Німеччина (Бранденбурзький університет прикладних наук) – 153 анкети.

В опитуванні прийняли участь студенти віком від 17 до 41 року.

Розділ 2. Інтерпретація результатів міжнародного опитування студентів

Перше запитання стосувалося наявності досвіду роботи за вибраною спеціальністю *(«Чи маєте Ви досвід роботи за вибраною спеціальністю до вступу до навчального закладу?»)* Графічне представлення результатів відображено на рис. 2.

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

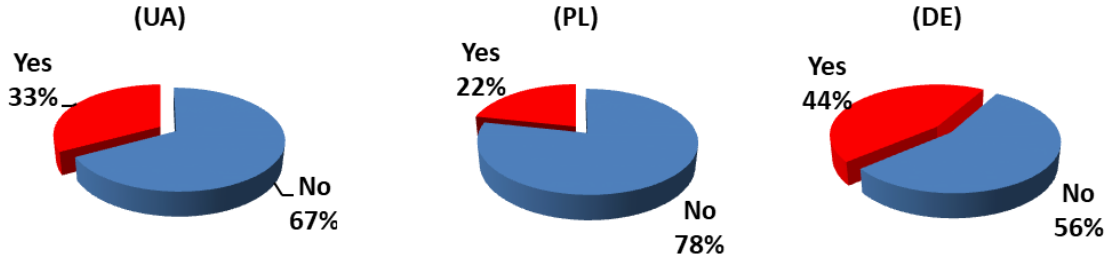

Рис. 2. Результати опитування щодо наявності досвіду роботи

Більшість опитаних заявила про відсутність досвіду роботи за вибраною спеціальністю на момент опитування. Водночас про наявність такого досвіду заявили 33% українських студентів; 22% польських студентів та 44% студентів із Німеччини. Наявність досвіду роботи – це вагомий показник, який характеризує країну з погляду розвиненості ринку праці та загального стану економіки на поточний період часу. Наприклад, в Україні та Польщі діє ще пострадянська модель професійної освіти «спочатку навчання – потім праця» (*study first, then work*). У цих країнах молодь прагне пройти навчання і тільки після отримання фахової освіти починати роботу. В Україні цей показник вище за Польщу, і пояснити це можна лише одним – низьким рівнем доходів населення. Оскільки не всі представники української молоді після отримання базової освіти можуть поступити в державні навчальні заклади на безкоштовну освіту, певна кількість молодих людей починає працювати відразу після закінчення школи, щоб заробити кошти для вступу в приватні навчальні заклади, вартість навчання в яких є достатньо великою порівняно з доходами населення. У країнах, в яких діє модель *study first, then work,* частка студентів, що працює або має практичний досвід роботи до початку навчання, є невеликою і знаходиться в межах 15–25%. Слід відзначити, що не завжди студенти мають практичний досвід за вибраною спеціальністю.

У Німеччині інша картина. У ній, як і в низці інших європейських країн, існує дуальна модель професійної освіти (*apprenticeship model*), за якою отримує освіту переважно більшість молоді. Ця модель характеризується пізнім виходом учнів із системи освіти, частка працюючих студентів тут перевищує одну третину і може сягати до 50%, при цьому молодь не сама шукає робоче місце, а отримує його в рамках учнівських контрактів [8]. Такі контракти передбачають періодичне стажування студентів за вибраною спеціальністю починаючи з першого курсу. Це пояснює високу частку студентів, які мають досвід практичної роботи. Слід відзначити, що саме за такою моделлю освіти економічна активність молоді найбільш висока. Оскільки молоді люди, які навчаються в рамках дуальної системи, укладають контракти на навчання з конкретною фірмою, то вони, з одного боку, отримують

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

певний обсяг загальної освіти (хоча в урізаному порівняно з академічними програмами обсязі), а з іншого – опановують професійні навички роботи в умовах реального виробництва. Компанії, які беруть участь у дуальній системі, готують кадри переважно для своїх потреб, що забезпечує краще стикування між характеристиками працівників і робочих місць. Це, до речі, перешкоджає появі маргінальних груп молоді, які не мають ні шкільної освіти, ні професії.

Друге запитання ставило за мету виявити впевненість студентів у правильності вибору майбутньої професії («*Ви вже визначилися зі своєю майбутньою професією?*»). Результати відповідей представлено на рис. 3.

Про впевненість у виборі професії заявили 76% українських, 46% польських та 40% німецьких студентів.

Щодо високого показника впевненості у виборі професії серед українських студентів слід дати пояснення. На тлі відсутності системи професійної орієнтації в українській освіті в країні існує досить розвинений ринок освітніх послуг з усіма його атрибутами.

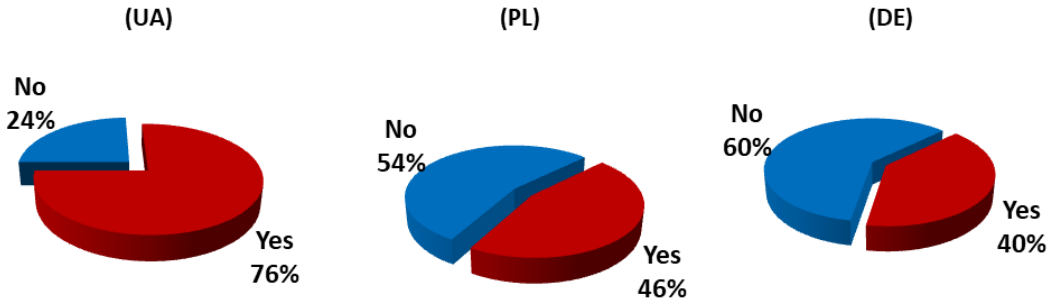

Рис. 3. Розподіл думок щодо визначення з майбутньою професією

Освітні заклади ведуть доволі агресивну маркетингову політику, активно продаючи модні спеціальності. Усе це відбувається за повного відриву від розвитку потреб сучасної економіки. Досвід останніх двадцяти років показує, що українська професійна школа важко адаптується до ринкових відносин, відстаючи за змістом і темпами розвитку потреб сучасної економіки. Ця обставина зумовлює поглиблення істотного протиріччя між ринковою потребою в кваліфікованих кадрах технічних працівників і фахівців нового типу і невідповідністю кваліфікаційної структури випускників освітніх установ вимогам сучасного ринку праці [1]. Упевненість у виборі здебільшого пояснюється тільки як стереотип, який сформований у результаті пропаганди. Насправді це є причиною дуже великої проблемі в українській економіці, наслідком якої є безробіття серед економічно активної молоді.

Рівень упевненості у виборі професії серед польських та німецьких студентів приблизно однаковий. Насправді сучасний студент не може бути абсолютно впевненим, що він після отримання освіти зможе

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

отримати робоче місце в конкретній галузі. Сучасні виробничі технології внаслідок зростання темпів розвитку науково-технічного прогресу змінюються дуже швидко. Кожного року з'являються нові спеціальності, які потребують нових знань, методичних підходів та відповідних кваліфікацій. Водночас багато традиційних спеціальностей перестають бути затребуваними на ринку праці. Студенти європейських країн значно більше інформовані про таку швидку мінливість ринку, тому не виявляють абсолютної впевненості у своєму виборі. Виняток у цьому разі можуть становити студенти правничих, медичних, педагогічних спеціальностей та студенти, які вирішили присвятити своє життя класичним наукам.

Наступне запитання стосувалося видів діяльності, яким студенти надають перевагу (*«Які види діяльності є для Вас найбільш привабливими?»*).

Метою цього запитання було виявити сформовані переваги щодо основних видів зайнятості. Результати відповідей наведено на рис. 4.1.–4.3.

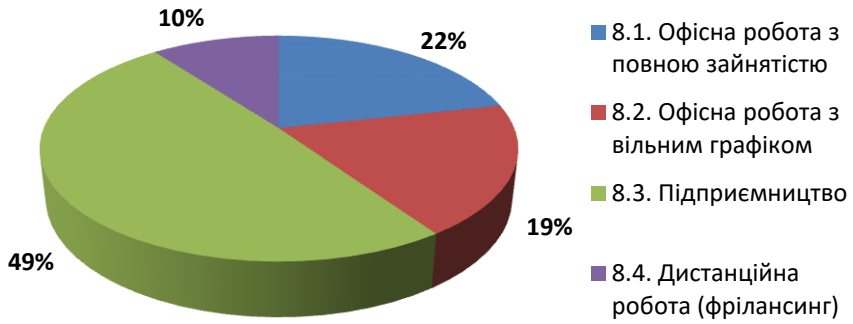

Рис. 4.1. Переваги студентів з України щодо виду діяльності

Результати відповідей респондентів з України підтверджують статистичні дані про те, що серед випускників вищих навчальних закладів існує стійка тенденція про налаштованість до відкриття свого власного бізнесу на протязі двох-п'яти років після отримання освіти. 49% опитуваних визначили саме підприємництво як бажаний вид діяльності. Фактично за результатами багаторічних спостережень серед випускників університету імені Альфреда Нобеля за останні десять років понад 37% у перші два роки після закінчення відкривають власний бізнес.

Ця тенденція властива ринку праці в Україні на протязі багатьох років. І викликана вона станом національної економіки. Перманентна економічна криза, високий рівень безробіття, відсутність державних гарантій працевлаштування примушують молодь до пошуків альтернативних шляхів працевлаштування. Одним із таких шляхів є індивідуальне підприємництво. Звісно, що не всі випускники, які започатковують власний бізнес, будуть мати довготривалий успіх. Певна

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

кількість із них згодом, після отримання ринкового досвіду, повертається до питання найму на великі підприємства. Але підприємництво на початковому етапі трудової діяльності певною мірою може вирішувати проблеми зайнятості молодих людей [3].

Численні дослідження свідчать про те, що, незважаючи на наявність недоліків у системі освіти України, студенти і випускники університетів виявляють не тільки бажання, а й підтверджують свою готовність (у тому числі наявність знань і навичок) відкривати та підтримувати малий і середній бізнес, що дає змогу, з точки зору випускників:

– на тлі відсутніх державних професійних стандартів не підлаштовуватися під вимоги, що пред'являються роботодавцями, а формувати власні рамки і формати необхідних професійних компетенцій у фірмі;

– у зв'язку з відсутністю спланованої комплексної профорієнтаційної роботи самостійно знаходити для себе і формувати для інших ринок робочих місць;

– на підставі отриманих за роки навчання в університеті, в процесі власної професійної діяльності та досвіду батьків, що мають власний бізнес, досягти максимальної професійної самореалізації і бажаного матеріального успіху.

Досвід деяких навчальних закладів України показує, що за наявності відповідних навчальних програм спеціалізації і тісного зв'язку з бізнесом під час підготовки студентів можна істотною мірою вирішувати проблеми зайнятості молоді.

Відповіді польських студентів на це питання відрізняються (рис. 4.2): 36% висловилися за підприємництво; 31% – за офісну роботу з вільним графіком; 19% – за офісну роботу з повною зайнятістю та 14% – за дистанційну роботу. Слід відзначити, що польські студенти, як і їхні українські колеги, загальну перевагу надали підприємництву, хоча значення цього показника суттєво відрізняються. Підприємництво в Польщі має давні традиції. Значну частину економіки у цій країні становили дрібний сімейний бізнес, фермерство, сімейна торгівля, дрібні ремесла та ін.

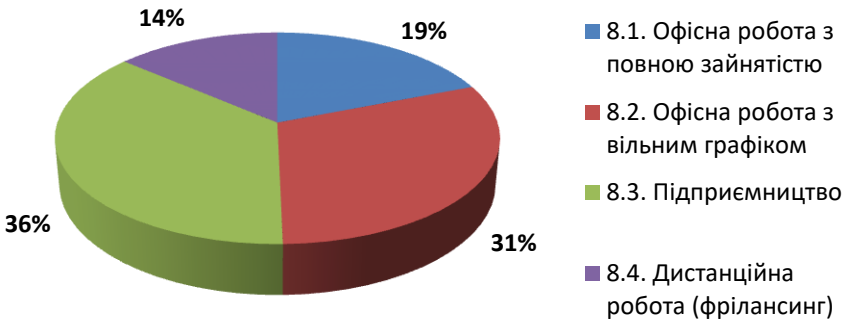

Рис. 4.2. Переваги студентів із Польщі щодо виду діяльності

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

Слід відзначити низьку кількість опитуваних, що надають перевагу офісній роботі з повною зайнятістю, та достатньо велику кількість бажаючих працювати за вільним графіком. Це можна пояснити тим, що значна кількість молодих людей не хоче себе обмежувати одним місцем роботи, щоб мати можливість додаткових заробітків або щоб спробувати свої сили в інших фірмах або галузях.

Як показують дослідження, що проводилися нашими колегами в Польщі, проблемою зі студентами, які виходять на ринок праці, є все ще занадто велика невідповідність та незбалансованість між навчальною сферою та проведеною стажуванням чи роботою. Переважна більшість студентів поєднує навчання з роботою, і не тільки в галузях, за якими вони проходять навчання, та хотіла б продовжувати свою кар'єру.

Результати, які були отримані в минулі роки, незмінно показують, що польські студенти виявляють великий ентузіазм до роботи та стажування. Вони не лише заявляють про готовність бути активними, але переважно працювали або працюють. Вісім із десяти респондентів коли-небудь працювали або працюють під час навчання зараз. Такі заходи частіше здійснювали студенти заочної форми навчання та студенти старших курсів навчання [9; 10]. Можна сказати, що польські студенти демонструють динамізм та активність у своєму ставленні до своєї майбутньої праці.

Відповіді німецьких студентів на питання щодо бажаних видів діяльності: 32% – за офісну роботу з вільним графіком; 27% – за офісну роботу з повною зайнятістю; 25% висловилися за підприємництво та 16% – за дистанційну роботу (рис. 4.3).

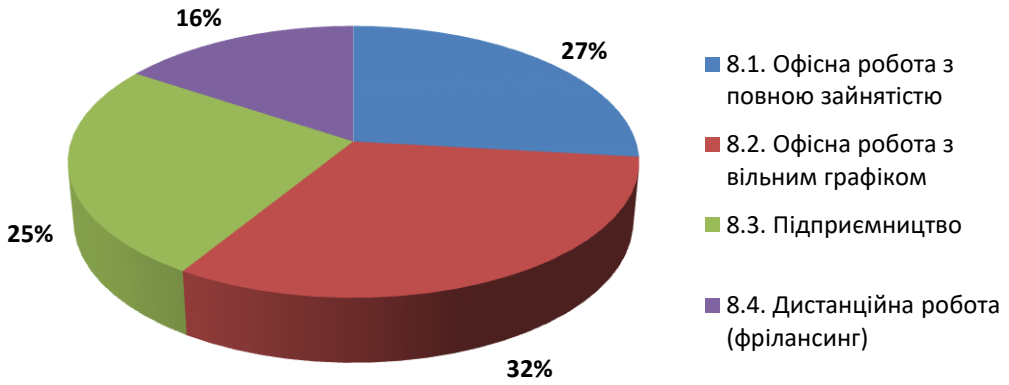

Рис. 4.3. Переваги студентів із Німеччини щодо виду діяльності

Як уже відзначалось раніше, студенти в Німеччині переважно навчаються за дуальною професійною освітою (*apprenticeship model*), яка передбачає роботу за вибраною спеціальністю під час навчання. Робота за вільним графіком надає їм додаткові можливості як стажування, так і

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

додаткового заробітку. Робота за вільним графіком стає звичайним явищем, і багато студентів, дивлячись у майбутнє, вже не уявляють для себе іншого графіку роботи. Слід зазначити, що далеко не всі студенти під час навчання працюють за вибраною спеціальністю. Багато студентів працює поза вибраною для навчання галуззю.

Більше чверті студентів вибрали для себе повну зайнятість. Звісно, повна зайнятість за контрактом надає людині великі гарантії щодо збереження на певний час робочих місць та спокій за майбутнє.

Кількість бажаючих працювати дистанційно (16%) співпадає з кількістю відповідних робочих місць у цій країні. Це, як правило, сфера послуг та IT-бізнес.

Метою наступного запитання було з'ясувати, наскільки вибір навчального закладу був усвідомленим («*Що більшою мірою вплинуло на Ваш вибір навчального закладу?»*).

Від усвідомленості вибору залежить подальше ставлення студента до навчального закладу, вибраної освіти та спеціальності, за якою він проходить навчання. Безперечно, що на етапі вибору закладаються умови для ефективного навчання та вся подальша кар'єра молодих людей. Помилки, що здійснені на етапі вибору, важко виправити без утрати великої кількості часу.

На зведеній діаграмі (рис. 5) наведено результати відповідей на це запитання.

Студенти всіх навчальних закладів усіх країн в абсолютній більшості заявили, що вибір навчального закладу здійснено усвідомлено та повністю самостійно. Найбільша кількість таких відповідей дали студенти з Польщі (77%). Студенти з Німеччини дали 67%. Найменше дали студенти з України (56%).

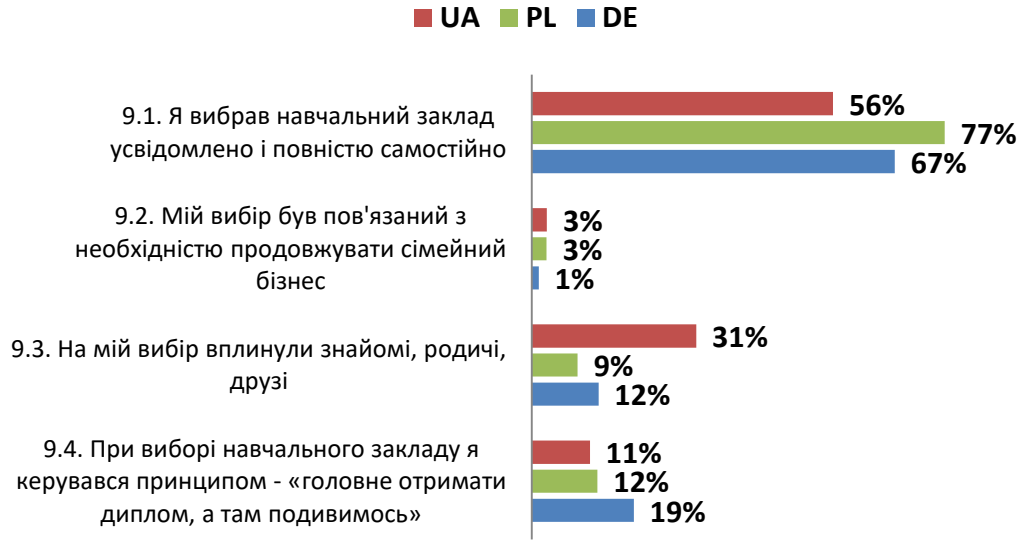

Рис. 5. Результати щодо впливу на вибір навчального закладу

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

Залежно від статусу навчальні заклади виконують різні функції, пропонують різноманітні за термінами та формами освітні програми, надають можливості реалізації наукових, творчих, підприємницьких здібностей. Усе це й формує певний імідж у свідомості суб'єктів ринку освітніх послуг. До суб'єктів ринку освітніх послуг належать абітурієнти та їхні батьки, особи, які бажають підвищити свою кваліфікацію або пройти перепідготовку, військовослужбовці та ін. [11].

Суб'єкти ринку освітніх послуг приймають рішення про місце навчання в освітніх установах залежно від статусу закладу і його іміджу в регіоні. Як показують результати багатьох досліджень, потенційні абітурієнти під час вибору вишу керуються різними чинниками: порадами батьків і друзів, комунікаційним впливом на основі маркетингових інструментів, відгуками випускників вишу, перспективами кар'єрного росту, престижем професій та ін.

Тому не можна говорити про повну незалежність вибору. Скоріше за все, можна говорити про певну міру усвідомленості цього вибору на даному етапі часу. Усвідомленість вибору не гарантує в майбутньому зміни пріоритетів людини, які можуть бути викликані під впливом внутрішніх та зовнішніх обставин. Але вивчення цих чинників знаходиться поза межами моделі, яку ми вибрали для нашого дослідження.

Досить символічним виглядає той факт, що невелика кількість студентів, вибираючи навчальний заклад, керувалася необхідністю продовжити сімейний бізнес (від 1% в Україні до 3% у Польщі та Німеччині). Тут можна говорити про те, що сьогодні існують сім'ї, в яких є сильними сімейні традиції і необхідність продовжувати сімейний бізнес уважається життєво важливою.

Про вплив третіх осіб на вибір навчального закладу вже говорилося. Завжди існує певна кількість осіб, що вагаються під час вибору. Невпевненість у своїх силах або брак інформації стоять на заваді вибору. І тут вступають посередники – треті особи, які є авторитетом думок для даної особи. Студенти Польщі (9%) та Німеччини (12%) відзначили цей чинник як вирішальний. Найбільше цей чинник відзначили українські студенти (31%). І це є дуже суттєвим. В умовах недостатньої інформованості про тенденції на ринку праці та відсутності системи професійної орієнтації в Україні значній кількості абітурієнтів важко зробити свій вибір, тому вони змушені покладатися на думки більш досвідчених людей. Не завжди поради лідерів думок є об’єктивними та відповідають схильностям і здібностям абітурієнта, тому за такого вибору вірогідність помилки є значно більшою.

Примітним є той факт, що значна кількість респондентів у відповідях відзначила, що під час вибору навчального закладу керувалася принципом «головне – отримати диплом, а там подивимось». 19% студентів із Німеччини, 12% із Польщі та 11% з України так обґрунтували свій вибір навчального закладу. Мотивація цього вибору

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

може мати два джерела: повна байдужість до свого майбутнього або велика міра усвідомленості того, що будь-який диплом не задовольнить потреб у необхідних знаннях. У першому випадку може йтися про Україну, оскільки в країні існує стійкий стереотип про важливість мати будь-який диплом про вищу освіту, і це полегшить майбутнє працевлаштування і зможе забезпечити кар'єрне зростання. У другому випадку, скоріше за все, йдеться про більш розвинені в освітньому плані країни (Польща та Німеччина). Може виглядати цілком логічним такий підхід до освіти, коли людина прагне отримати фундаментальні знання згідно зі своїм здібностям та схильностям, а вже з початком трудової діяльності через деякий час остаточно визначитися зі своєю професією.

Запитання «Чим Ви керувалися під час вибору майбутньої професії?» було покликано необхідністю визначити, що приваблює респондентів у вибраній професії. На зведеній діаграмі (рис. 6) наведено результати відповідей на це запитання. Студенти з Польщі та Німеччини визначили як найбільш приваблюючий чинник рівень заробітної платні (по 33%). Українські студенти поставили рівень заробітної платні на друге місце (23%). Видно, що мотивуючим до праці чинником у країнах Європи залишається саме рівень доходів, оскільки дохід є найголовнішим показником успішності людини. В Україні ситуація інша: криза та покликане нею безробіття змінили пріоритети молоді під час вибору майбутньої професії та відповідного навчального закладу. Можна припустити, що така зміна пріоритету викликана прагненням отримати максимальні гарантії для майбутнього працевлаштування. Тому використання наявних здібностей безвідносно до освіти, на думку молоді, може надати певні гарантії. Польські та німецькі студенти реалізацію здібностей поставили на друге місце (відповідно 21% та 23%).

Третій за значимістю чинник, який майже одностайно визначили всі респонденти, – престижність вибраної професії (Україна – 16%, Польща – 18%, Німеччина – 17%). Престижність професії психологічно сприймається як синонім затребуваності та поширеності професії, а також гарантії отримання високих доходів. Престижність професії є досить суб'єктивним чинником, оскільки молода людина вибирає конкретну професію не тому, що її приваблює трудовий процес і його вміст (вона ще толком не знає та не відчуває всіх гідностей та недоліків вибраних професій), молода людина скоріше вибирає певний спосіб життя, де професія – це лише один із засобів побудови свого щастя. Саме цим і пояснюється вибір багатьма молодими людьми професій типу юрист чи економіст: самі по собі ці професії навряд чи можуть зацікавити більшість молодих людей, але саме ці професії поки що дають змогу людині багато заробляти і будувати певний «багатий», «комфортний» і, найголовніше, «престижний» спосіб життя. Тому чинник престижності може впливати на кар'єру за вибраною професією як позитивно, так і негативно.

ostwiedzy.pl MOST WIEDZY

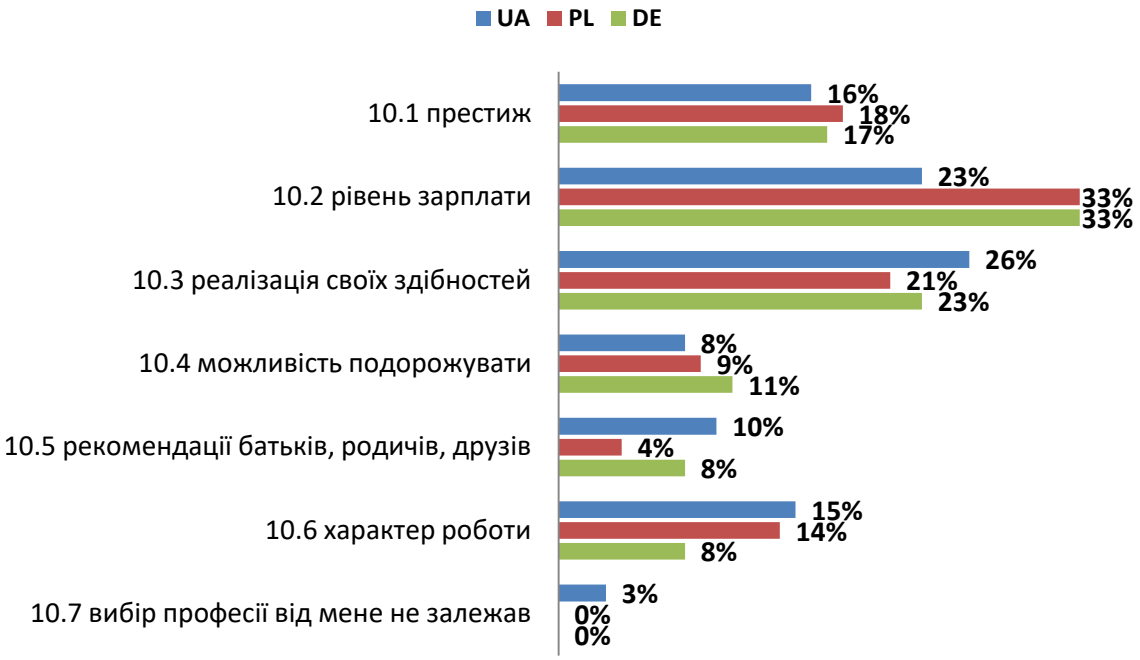

Рис. 6. Результати щодо чинників привабливості вибраної професії

На четвертому за значимістю місці поставлено чинник «характер роботи». Під характером роботи прийнято вважати такі показники, як напруженість праці, можливість працювати неповний день, кількість робочих годин, стосунки в робочому колективі, певні зручності (віддаленість від дому, наявність місць для паркування авто тощо), тривалість відпустки, можливості для навчання та кар'єрного зростання. Студенти з України та Польщі надали цьому чиннику 15% та 14% відповідно. Студенти з Німеччини надали всього 8%.

Чинник «можливості подорожувати» відображає специфіку деяких професій і може розглядатися в певних випадках як характер роботи.

Певна кількість респондентів проявила байдужість у виборі навчального закладу. Для цієї частини не існувало жодних стимулів під час вибору професії, крім впливу третіх осіб. Цей чинник, на нашу думку, не можна розглядати як впливовий, адже приблизно 90% респондентів з усіх країн виявили конкретну вмотивованість під час вибору професії.

Висновки

1. У роботі проаналізовано попередні результати дослідження за темою «Проблеми працевлаштування випускників навчальних закладів», а саме результатів анкетного опитування, які присвячено питанням процесу вибору майбутньої професії. Ці питання стосувалися першого та другого рівнів проблем вибраної для дослідження моделі.

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

2. Лише невелика кількість студентів мала або має практичний досвід перед початком навчання у навчальному закладі і мала усвідомлений вибір професії та навчального закладу.

3. Переважна більшість студентів з України (75%) стверджує, що остаточно визначилася з професією. Це може бути причиною помилкового вибору, оскільки він ґрунтувався на суб'єктивних чинниках. Разом із тим студенти з Польщі та Німеччини в переважній більшості ще не здійснили остаточний вибір і відкладають його на кінець навчання. Таке становище може частково пояснюватися різними моделями професійної освіти, що існують у цих країнах.

4. Бажана діяльність розглядається як один із чинників, що впливає на вибір професії. Серед українських студентів переважна більшість надає перевагу підприємництву як запоруці знаходження себе на ринку праці. У Польщі та Німеччині більшість віддала перевагу офісній роботі з вільним графіком. Також значна кількість розглядає підприємництво як бажаний вид діяльності. У цілому результати відповідей на це запитання знаходяться в якісній відповідності до структури робочих місць на ринках праці цих країн.

5. Більшість респондентів (від 56% до 77%) із вибраних країн заявляє про усвідомлений та самостійний вибір професії та навчального закладу. Разом із тим достатньо суттєва кількість (від 11% до 19%) з числа опитаних узагалі не визначилася з професією і ставить за мету лише отримання диплома про освіту.

6. Провідними чинниками привабливості вибраної професії опитувані студенти назвали рівень заробітної платні, престижність професії, реалізацію власних здібностей та характер роботи, що підтверджує результати багатьох досліджень. Ці чинники є суб’єктивними і за відсутності кваліфікованої профорієнтаційної допомоги під час вибору професії можуть негативно впливати майбутню кар’єру.

7. Отримані дані в сукупності з результатами вивчення питань щодо ставлення до отримуваних знань допоможуть завершити формування цілісної картини проблем, що виникають на етапах вибору професії та навчання, які можуть призводити до проблем працевлаштування молоді.

Список використаних джерел:

1. Ryzhkova H., Rizun N. Unemployment of Young People in Ukraine as a Result of Problems of the Educational System. *Proc. of the 8th edition of the International Conference Managerial Challenges of the Contemporary Society,* 5-6 June 2015. Babes-Bolyai University. Cluj Napoca. Roman. Vol. 8. № 1. P. 8–15.

2. Рижкова Г.А., Ризун Н.О. Проблеми працевлаштування молоді у світлі недоліків професійної освіти. *Академічний огляд*. 2016. № 2. С. 64–71.

3. Поліщук Н. Динаміка та географія безробіття в Україні та ЄС у 2012–2013 рр. *Infolight.* URL: http://infolight.org.ua/content/dinamika-ta-geografiya-bezrobittya-v-ukrayini-ta-ies-u-2012-2013-rr (дата звернення: 22.11.2019).

4. Student work, educational achievement and later employment / S. Baert et al. *A dynamic approach*. Mimeo. 2017. P. 215–230.

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl

5. Student employment and later labour market success S. Baert et al. *No evidence for higher employment chances*. *Kyklos*. 2016. № 69(3). P. 401–425.
6. Романюк О.В. Проблеми працевлаштування молоді. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/ 2011_6/files/EC611_53.pdf (дата звернення: 29.10.2019).
7. Вишневская Н.Т., Зудина А.А. Экономически уязвимые группы молодежи в странах ОЭСР и России. *Мировая экономика и международные отношения*. 2018. Т. 62. № 11. С. 99–107.
8. Modernizing Vocational Education and Training. *Fourth Report on Vocational Education and Training Research in Europe*. Thessaloniki, CEDEFOP, 2009. 160 p.
9. Barwińska-Małajowicz A. Professional prospects for graduates from higher education institution – comparative analysis of the poll research results in Rzeszów (Poland) and Bielefeld (Germany). *Acta Universitatis Lodziensis*. *Folia Oeconomic*. 2010. № 242. P. 59–74.
10. Czarnik S. & Konrad T. Aktywność zawodowa Polaków. Praca zawodowa, wykształcenie, kompetencje. Państwowa Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2012. URL: http:// www.pomorskiewunii.pomorskie.eu> (accessed: 25 October 2019).
11. Резник Г.А., Колесникова А.С. Имидж как фактор конкурентоспособности вуза. *Проблемы социально-экономической устойчивости региона :* сборник статей XI Международной научно-практической конференции. *Мир науки*. 2014. № 4. С. 60–65.

Танащук К. О.
доктор економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник науково-дослідної частини
Одеського національного політехнічного університету
Загребнюк В. І.
доктор технічних наук, доцент,
завідувач кафедри технічної кібернетики
Одеського національного морського університету

ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація

Проблематика дослідження охоплює низку наукових, теоретичних та практичних аспектів прогнозування чисельності наукових кадрів як складової частини інтелектуального капіталу в умовах трансформації стратегії розвитку національної системи вищої освіти та науково-технічної діяльності України. У процесі дослідження розроблено методологічні засади формування економетричної моделі кадрового забезпечення науково-технічної діяльності шляхом формування методичних підходів до розрахунку та прогнозування чисельності наукового персоналу з визначенням способів вимірювання основних

MOST WIEDZY
ostwiedzy.pl